

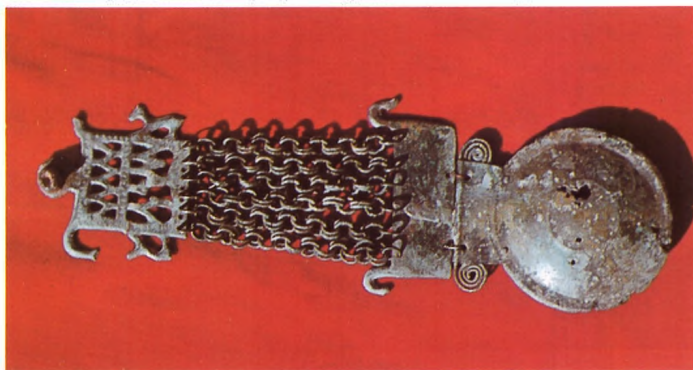

KOMIŽA, kaštel

dodani novi prostori te je oblikovana velika peterobrodna crkva: glavni brod sagrađen je poč. XVI. st., a veliko barokno svetišće na mjestu porušenoga klaustura 1652. Od prvotnih samostanskih utvrda sačuvane su dvije visoke četvrtaste kule romaničkih obilježja, od kojih je ona nad pročeljem najstarije crkve 1770. pretvorena u zvonik. Obrambeni sklop samostana osuvremenjen je 1645. izgradnjom niske utvrde bastionskoga tipa. Unutrašnjost crkve je opremljena baroknim oltarima (gl. oltar pripisuje se rezbaru A. Poriju) i srebrninom iz XVII. i XVIII. st. — Crkva Gospe Gusarice sastoji se od triju jednobrodnih crkava iste veličine, u unutrašnjosti spojene lukovima. Najstarija je srednja crkva (XVI. st.), dok su bočne iz XVII. i XVIII. st. U crkvi su barokni oltari i orgulje iz 1670, rad Poljaka Stjepana Killarevića. Od srebrnih predmeta najvrjedniji je veliki reljef Gospe od Ružarija, venec. rad iz XVII. st. Utvrđena crkva Sv. Roka podignuta je 1763. na mjestu starije, a crkvu Gospe od Sedam žalosti (Nova crkva) zidao je 1756. domaći graditelj Ivan Petrašić zvan Milkan. — Secesijska zgrada Zadrugnoga doma iz poč. XX. st. rad je arhitekta A. Bezića; Memorijalni dom projektirao je S. Planić, autor reljefa i mozaika je B. Mardešić. U Komiži djeluje Galerija »Đuro Tiljak«, a od 1984. i Galerija Borisa Mardešića.

LIT.: B. Gabričević, C. Fisković i N. Bezić-Božanić, Viški spomenici, Prilozi — Dalmacija, 1968. — K. Prijatelj, Bilješka uz glavni oltar u »Musteru« u Komiži, Mogućnosti, 1982, 3—5. — C. Fisković, Prilozi o viškim spomenicima, ibid. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok.

KOMPOLJE, japodski brončani privjesak. Zagreb, Arheološki muzej

KOMOGOVINA, selo SZ od Kostajnice. Tu su ostaci grada koji je među ostalim bio i u posjedu Zrinskih. A. Ljubojević je ovdje 1693. osnovao manastir koji je postao kulturno žarište Srba; tu je radila ikonopisna škola do potkraj trećega desetljeća XVIII. st., kada je vlašićanska stolica bila prenesena u Kostajnicu. Jednobrodna crkva Preobraženja Gospodnjega križnoga je tlocrta (sred. XVIII. st.); nakon ukinuća manastira 1777. postala je parohijalnom crkvom.

LIT.: I. Bach, Prilozi povijesti srpskog slikarstva u Hrvatskoj od kraja XVII do kraja XVIII st., HZ, 1949, 2 — D. Kašić, Srpski manastiri u Hrvatskoj i Slavoniji, Beograd 1971. — V. Borčić, Zbirka ikona Odjela Srba u Hrvatskoj Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1974. A. Ht.

KOMOLAC, zaselak u Rijeci dubrovačkoj. Na seoskome groblju nalazi se srednjovj. crkva Sv. Duha (u novije doba pregrađena), u koju je ugrađeno nekoliko pleternih ulomaka. Slikar A. Bizamano naslikao je 1518. za tu crkvu oltarnu sliku (sada u ulomcima izložena u zbirci Male braće u Dubrovniku). Na groblju se oko crkve nalaze nadgrobne ploče iz XV. i XVI. st. — U Komolcu je i barokni ljetnikovac dubrovačke obitelji Bizzaro; tu je imala imanje i obitelj Gučetić, čiji je ljetnikovac porušen, a njezin je kasnogotički grb uzidan u kući Buconjića u Čempresati.

LIT.: C. Fisković, Slikar Angelo Bizamano u Dubrovniku, Prilozi — Dalmacija, 1959. N. B. B.

KOMPOLJE, selo nedaleko od Otočca u Lici, s japodskim naseljem na gradini Crkvina i dvjema nekropolama u blizini. Na Crkvini su otkriveni temelji kuća s nalazima iz prapov. i rim. perioda. U nekropolama je otkopano više od 400 skeletnih i grobova sa žarama s predmetima od bronce, jantara, stakla i srebra. Najstariji su nalazi pod utjecajem kulture polja sa žarama (←X. do ←IX. st.), dok se od ←VIII. do ←I. st. razvija autohtona japodska kultura. Pojedini uvezeni predmeti dokazuju rane veze japodskoga područja s kulturama istočnoalpskoga prostora i Z jadranske obale.

LIT.: R. Drechsler-Bižić, Istraživanje nekropole prahistorijskih Japoda u Kompolju, VjAM, 1961. — Ista, Japodska grupa, u djelu: Praistorija jugoslavenskih zemalja, V, Sarajevo 1987. R. D. B.

KONAVLI, predio između Cavtata i prijevoja Nagumanac (odakle se dolina Sutorina spušta u zaljev Topla u Boki kotorskoj). Prvi put ih spominje u X. st. Konstantin Porfirogenet. U srednjem vijeku hrv. župa, a poč. XV. st. ulaze u sastav Dubrovačke Republike te se razvijaju kao izrazito agrarno područje.

K. obiluju prapov. gomilama i spiljama. U Pridvorju je pronađen dio sjekire iz neolitika, najstariji arheol. nalaz u Konavlima. Poznat je speleji u Močićima s kulturnim slikama Silvana i Mitre. Na brdu Kišniku otkriveni su ulomci rim. amfora i tegula. U Moluntu su ostaci rim. kazališta, piscine i mozaika. U Gornjim Konavlima pronađeni su dijelovi vodovoda koji je snabdijevao vodom Epidaurus (Cavtat).

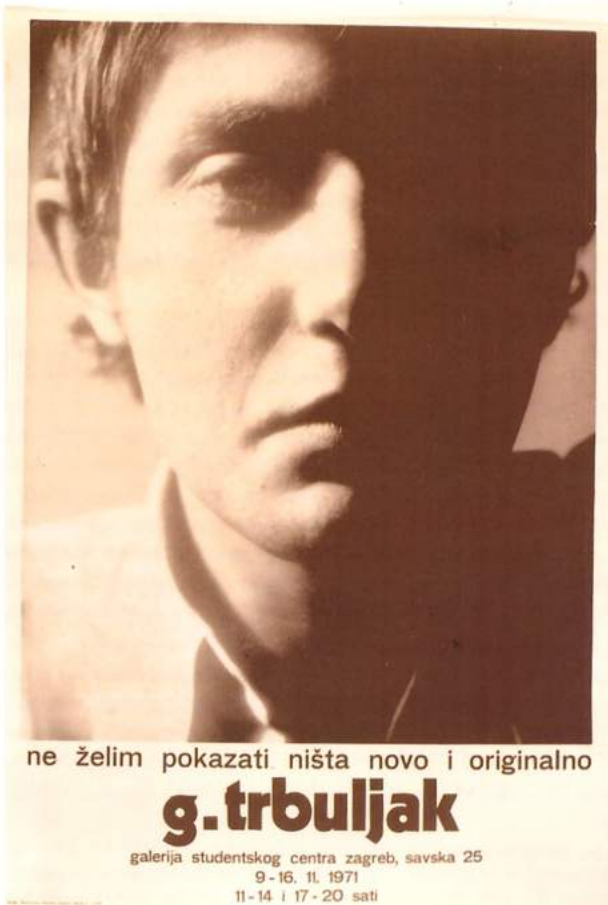
Iz srednjega je vijeka sačuvano nekoliko nekropola stećaka. Najčešći su njihovi ukrasi zvijezda, polumjesec, prizor lova (Pridvorje, Brotnjica) te kola, mač, štit, rozeta, lozica i kružni vijenac. Crkva Sv. Dimitra u Gabrilima uzoran je primjer ranoromaničkoga stila pomalo rustičnih odlika. Kraj Dunava su ruševine utvrđenoga grada Sokola iz XIV. st., a u Pridvorju renesansno-barokni knežev dvor i franjevački samostan iz XV. st., u kojemu je kasnogotičko raspelo, rad Jurja Petrovića iz sred. XV. st. Većina naselja od starine čuva slikovito razvedene sklopove stambenih kuća i gospodarskih zgrada rustična izgleda i organskoga ustrojstva, a od XIX. st. podižu se skromni izdanci arhitekture pov. stilova. U Čilipima, kao središtu općine, tako je oblikovan skladni urbanistički centar. Čitavo je područje, međutim, jako postradalo paljenjem naselja u agresiji na Hrvatsku 1991—92.

Veliku važnost ima konavoski folklor sačuvan do danas, posebice narodne nošnje koje uz prevladavajuće dinarske elemente imaju i sredozemnih (ženske) i orijentalnih (muške) utjecaja.

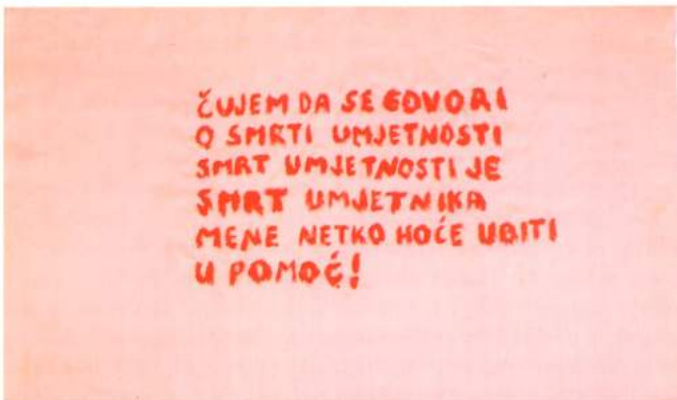
LIT.: R. Grujić, Konavle pod raznim gospodarima od XII—XV veka, Spomenik SAN, 1926, 66. — D. Rendić-Miočević, Da li je spelaeum u Močićima služio samo mitrijačkom kultu?, GZMBiH, 1953. — D. Živanović i D. Vuković, Soko-grad u Konavlima, Anali — Dubrovnik, 1954. — I. Marović, Arheološka istraživanja u okolini Dubrovnika, ibid., 1955—56. — C. Fisković, Stećci u Cavtatu i u Dubrovačkoj Župi, Prilozi — Dalmacija, 1961. — K. Benc, Narodna nošnja i tekstilno rukotvorstvo Konavala, Etnološka istraživanja, 1984, 2. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/92, Zagreb 1993. R.

KONCEPTUALNA UMJETNOST, smjer u suvremenoj umjetnosti koji se razvio sred. 60-ih godina XX. st. i trajao do sred. 70-ih godina. Rezultat je težnje umjetnika da pomaknu interes s materijaliziranoga umjetničkoga

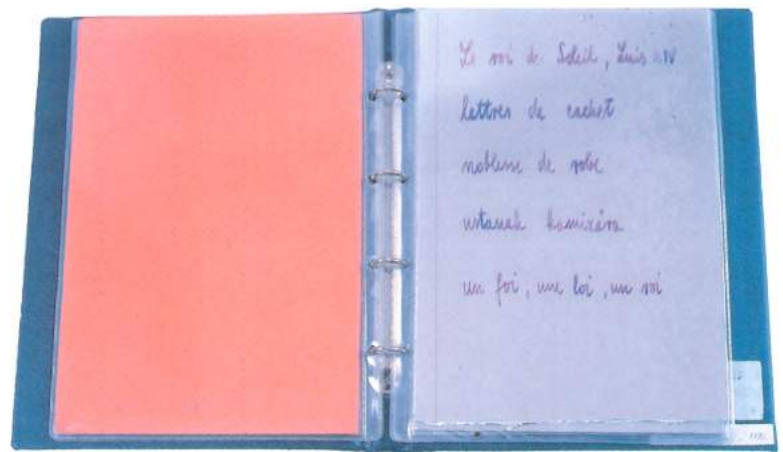

G. TRBULJAK, *Ne želim pokazati ništa novo i originalno* (1971). Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti

M. STILINOVIĆ, *Čujem da se govori o smrti umjetnosti ...* (1977). Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti

V. DODIG — TROKUT, *Zimnica za intelektualce (Kina u nama) Arkana 2* (1979). Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti

V. MARTEK, *Privatna povijest Francuske* (1976). Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti

S. IVEKOVIĆ, *Instrukcije*, video (1976)

E. SCHUBERT, *X-1979* (1979). Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti

niz
 niz niz
 uz uz uz
 uz niz uz niz
 uz niz uz niz uz
 gore gore dolje dolje
 gore dolje gore dolje gore
 dolje uz niz gore dolje uz niz
 gore dolje amo tamo amo tamo uz niz
 gore dolje uz niz amo tamo gore dolje uz niz
 amo tamo gore dolje uz niz amo tamo gore naglavce
 naglavce dolje dolje uz niz amo tamo gore
 dolje naglavce naglavce gore dolje
 amo tamo niz uz gore dolje
 naglavce niz uz gore
 dolje amo tamo
 amo tamo
 njiše
 njiše
 njiše
 klatno
 sat
 amo tamo
 gore dolje uz niz
 uz niz
 veze
 veze
 veze
 pauk
 nit
 naglavce
 naglavce naglavce
 naglavce
 pada
 pada
 pada

kiša

 KONKRETNA POEZIJA, I. Stošić, *Sat, pauk i kiša* (1957)

predmeta (slike, kipa) na zamisli odn. konceptualne sadržaje koji djelu prethode ili su u njemu sadržani. Pri tome se često rabe netradicionalni umjetnički postupci i materijali (fotografija, polaroid, film, video, tijelo umjetnika), kojima je konceptualna umjetnost proširila područje umjetničkoga stvaralaštva. Jedno od obilježja konceptualne umjetnosti jest i stalan kritički stav u odnosu na tradicionalne umj. i kult. vrijednosti. Da bi se jasnije naglasilo bitno drugačiji pristup umjetničkomu djelu i obuhvatila sva širina umjetnikova djelovanja, kao i različiti mediji, kritika je za pojave vezane uz konceptualnu umjetnost upotrebljavala i naziv *nova umjetnička praksa*.

U Zagrebu 1969. S. B. Dimitrijević i G. Trbuljak stvaraju grupu »Penzioner Tihomil Simčić«. Njihove su akcije bile usmjerene na demistifikaciju umjetničkoga čina i na istraživanje slučajnosti u nastajanju onoga što dobiva status umjetničkoga djela. God. 1959–71. u Zagrebu djeluje niz autora: B. Bučan, D. Martinis, S. Iveković, D. Tomičić, J. Kaloper i G. Žuvela. U prvo se vrijeme bave intervencijama i izlaganjem u urbanome

KONJŠČINA, ostaci utvrde

prostoru (izložba »Mogućnosti '71«), a nakon toga razvijaju svaki svoj specifičan način djelovanja. D. Martinis se bavi problemom identiteta uz pomoć videa; S. Iveković se služi videom da bi istražila njegove medijske specifičnosti, bavi se problematikom identiteta žene u svijetu masovnih medija. Poč. 70-ih godina J. Stošić istražuje strukturu mentalnih procesa u vizualnoj poeziji, a T. Gotovac, H. Šercar i I. Lukas autori su našega prvoga happeninga (1967). V. Gudac bavi se radovima sociokulturnoga značaja dok G. Žuvelu zanimaju sociopolitičke teme. Ladislav Galeta istražuje zakonitosti video-slike.

Dvije istaknute grupe: »Crveni peristil« u Splitu 1968 (Pavao Dulčić, Toma Čaleta, Slaven Sumić, Nenad Đapić, Radovan Kogej, Srđan Blažević i V. Dodig—Trokut) i »Grupa šestorice autora« u Zagrebu 1975 (B. Demur, Ž. Jerman, Vlado Martek, M. Stilinović, Sven Stilinović i Fedor Vučemilović) izvodile su akcije i intervencije te organizirale izložbe na otvorenim prostorima gradova, potičući publiku na razmišljanje o položaju i svrsi umjetničkoga djela. Poslije 1974. od članova grupe »Crveni peristil« rad nastavlja jedino V. Dodig—Trokut radovima ezoterična karaktera, a »Grupa šestorice autora« proširuje se 1978. u grupu »Podroom«. Ida Biard je 1972. osnovala alternativnu »Galeriju stanara« koja je izlagala radove umjetnika u stanu ili u prozoru (»French window«) te na javnim mjestima.

Razdoblje konceptualne umjetnosti odn. nove umjetničke prakse završava oko 1978, kada se pojavljuju postkonceptualno slikarstvo i razni oblici tzv. nove slike. Retrospektivni pregledi konceptualne umjetnosti u Hrvatskoj prikazani su na izložbama »Nova umjetnička praksa 1966–1978« (Zagreb 1978), »Inovacije u hrvatskoj umjetnosti sedamdesetih godina« (Zagreb 1982), uz koje su izdani katalozi s iscrpnom dokumentacijom.

LIT.: J. Denegri, Primjeri konceptualne umjetnosti u Jugoslaviji, ŽU, 1971, 15–16. — D. Matičević, Mogućnosti za 71 (katalog), Zagreb 1971. — F. Križevac, Uokrug kompjutera, koncepta i dizajna, ŽU, 1976, 24–25. — D. Matičević i M. Susovski, tekstovi u katalogu Petoga beogradska trijenala jugoslavenske likovne umjetnosti, Beograd 1977. — M. Susovski, Video u Jugoslaviji, Spot, 1978, 10. R.

KONKRETNA POEZIJA (vizualna poezija, typoezija), skup nastojanja u novijoj književnosti i plastičkim istraživanjima u kojima se poetske poruke prenose vizualnim znakovima i simbolima. U konkretnoj poeziji specifični sustav i likovno ustrojstvo slova i riječi imaju samostalnu estetsku vrijednost, ravnopravnu sa smislom i značenjem. U XIX. st. S. Mallarmé u svojim prostorno-vizualnim poemama razbija cjelovitost stiha na pojedinačne verbalne jedinice, a likovnim i vizualnim uobličavanjem tekstova bavili su se u prvim desetljećima XX. st. F. T. Marinetti, G. Apollinaire i V. Hlebnikov. Njihovim istraživanjima približavaju se Srećko Kosovel u Sloveniji (zbirka »Integrali«), te Ljubomir Micić i Dragan Aleksić u Zagrebu 1920–21. Prve definicije i manifesti konkretne poezije pojavljuju se poslije 1950 (»Konstelacije« E. Gomringera), kada nastaju i prva srodna istraživanja u Hrvatskoj. U Zagrebu je Josip Stošić oko 1950. osamostalio riječ kao temeljnu jedinicu značenja. Konkretnom i vizualnom poezijom bavili su se u Zagrebu Ivan Slamnig, Zvonimir Balog, Zvonimir Mrkonjić i Borben Vladović. Prva međunarodna izložba konkretne i vizualne poezije u Hrvatskoj održana je 1969. u Zagrebu (Galerija Centar). U okviru manifestacije »Nove tendencije 4« i »Kompjuteri i vizualna istraživanja« održana je 1969. u Zagrebu izložba pod nazivom »Typoezija« (Galerija Studentskoga centra). O konkretnoj i vizualnoj poeziji pisali su kritičari i povjesničari umjetnosti Branimir Donat, Vera Horvat-Pintarić, Zvonko Maković, Zvonimir Mrkonjić i dr.

LIT.: Ž. Koščević, Prijedlog za typoeziju, Telegram, 24. I. 1969. — V. Horvat-Pintarić, Oslikovljena riječ, BIT International, 1969, 5–6. — B. Donat, Konkretna poezija, BIT International, ibid. R.

KONRADT, Josip Vilim, slikar (? , oko 1793 — Varaždin, 24. IV. 1840). U franjevačkome samostanu u Varaždinu sačuvani su njegovi radovi: zidna slika Sv. Franjo dobiva oprost od vremenitih kazni i uljena slika istoga sadržaja (1824). Za župnu crkvu u Biškupcu naslikao je 1826. tri oltarne slike (Dijecezanski muzej u Zagrebu).

LIT.: K. Filić, Franjevci u Varaždinu, Varaždin 1944, str. 123.

KONZERVATORSTVO → ZAŠTITA SPOMENIKA

KONJŠČINA, gradić u Hrvatskome zagorju, 11 od Zlatara. U baroknoj župnoj crkvi Sv. Dominika iz 1734, koju je gradio Ivan Baisz iz Maribora (ugradivši i dvije gotičke kamene glave), nalazi se barokna propovjedaonica (oko 1758), figuralno bogato ukrašena. Među zlatarskim predmetima